

Άσκηση στο Μάθημα των Νέων Ελληνικών

Ενότητα: ΈΚΦΡΑΣΗ - ΈΚΘΕΣΗ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ - ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β' ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Οι ψυχολογικές ρίζες του ρατσισμού

Ο φόβος του διαφορετικού και η ασφάλεια της ομοιότητας

Από τον Ξένιο Δία που προστάτευε τους ξένους και τον αρχαίο θεσμό της φιλοξενίας, που θεωρούσε το πρόσωπο του ξένου ιερό, έγινε ένα τεράστιο ψυχολογικό άλμα και το κοινωνικό - πολιτισμικό - ψυχολογικό μας εκκρεμές σήμανε την ώρα της ξενοφοβίας, όπως δείχνουν και τα αποτελέσματα της πρόσφατης έρευνας της Κάπα Research. Η Παγκόσμια Ημέρα Κατά του Ρατσισμού έρχεται να μας θυμίσει τα ίσα δικαιώματα των ανθρώπων κατ' αρχήν στη ζωή και στην αξιοπρέπεια και κατά δεύτερο λόγο να μας φέρει αντιμέτωπους με τα στερεότυπα και τις στάσεις μας απέναντι στους «διαφορετικούς».

Γενιές ολόκληρες Ελλήνων μεγάλωσαν με στερεότυπες απειλές του τύπου «φάε τη σούπα σου γιατί θα έρθει να σε πάρει ο γύφτος» ή «αν δεν κάτσεις καλά θα σε φάει ο αράρης», με παραδείγματα προς γνώση και συμμόρφωση από πολιτισμικές, κοινωνικές, θρησκευτικές ή άλλες μειονότητες. Στις ημέρες μας αυτές οι απειλές ξεθώριασαν και έχασαν την πειθώ που κάποτε είχαν αλλά αντικαταστάθηκαν από άλλες που αντλούν από διαφορετικές ομάδες. Οι σπόροι του ρατσισμού εμφυτεύονται από πολύ νωρίς στην κοινωνική συνείδηση του ατόμου και γίνονται μέρος της ψυχοσύνθεσής του και της στάσης του απέναντι στους άλλους. Γιατί όμως οι άνθρωποι γίνονται ρατσιστές; Γιατί κατά τα άλλα καλοί, κοινωνικοί, ανοιχτόκαρδοι και εξυπηρετικοί άνθρωποι γίνονται ξαφνικά εμπνευστές τέτοιων στερεότυπων απειλών και στη συνέχεια γίνονται δύσπιστοι και εχθρικοί απέναντι στους ξένους;

Ο φόβος του διαφορετικού και του αγνώστου αποτελεί τον καταλύτη μιας ψυχολογικής διαδικασίας που στηρίζεται στην αρχή της ομοιότητας. Οι όμοιοι με εμάς ανήκουν στην ίδια ομάδα και επομένως είναι ακίνδυνοι. Ο αλλιώτικος, ο ξένος, εμπεριέχει εξ ορισμού το διαφορετικό και κατ' επέκταση το επικίνδυνο. Ακόμη και αν ο φόβος της επικινδυνότητας απορριφθεί, ο διαφορετικός τρόπος ζωής και η εμφάνιση είναι αρκετά για να κριθούν κατώτερα από τα δικά μας και επομένως να απορριφθούν. Έτσι δημιουργούνται προκαταλήψεις που υψώνονται σαν φράγμα ανάμεσα στους διαφορετικούς ανθρώπους.

Ζούμε σε μια αυξανόμενα πολιτισμικά πλουραλιστική κοινωνία αλλά οι γονείς και οι δάσκαλοι μιλάνε πολύ λίγο στα παιδιά για τον ρατσισμό. Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι η στάση των ενηλίκων «δεν μιλώ για την προκατάληψη, άρα δεν υπάρχει» ουσιαστικά την ενθαρρύνει. Σε έναν ιδανικό κόσμο οι γονείς διδάσκουν στα παιδιά τους να έχουν πολιτισμική «αχρωματοψία» αλλά όταν οι γονείς παραμένουν σιωπηλοί κάποιοι άλλοι θα επηρεάσουν τα παιδιά. Τα παιδιά νιώθουν άνετα με παιδιά που είναι όμοια με αυτά και η παραμονή στην κοινή ομάδα τούς δημιουργεί ένα αίσθημα ασφαλείας. Παραδόξως αυτό δεν ισχύει μόνο για ομοιογενείς ομάδες. Έτσι «δεμένες» ετερογενείς ομάδες σαν αυτές μιας σχολικής τάξης, όπου η έμφαση είναι στη φιλία και όχι στην εθνικότητα, μπορεί να εμπνέουν αίσθηση ασφαλείας. Έρευνες δείχνουν ότι η εχθρότητα απέναντι σε διαφορετικές ομάδες αρχίζει από πολύ νωρίς, από τριών μόλις ετών, και η πολιτισμική ταυτότητα της πλειονότητας αποφασίζει ποιος είναι έξω και ποιος μέσα. Ο παράγοντας-κλειδί για την πρόληψη του ρατσισμού είναι η συζήτηση γύρω από αυτόν. Η έλλειψη διαλόγου στο σπίτι και στο σχολείο ενθαρρύνει τα αρνητικά στερεότυπα.

Ως συντονίστρια ενός ευρύτερου σχολικού προγράμματος για τη μείωση των προκαταλήψεων και του ρατσισμού είχα την τύχη να παρακολουθήσω σε ένα νηπιαγωγείο της Βοστώνης την ακόλουθη σκηνή: ένα

παιδάκι ρώτησε «κυρία, γιατί υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικό χρώμα;». Αυτή ήταν μια κρίσιμη στιγμή που θα μπορούσε να διαμορφώσει τη στάση αυτού του παιδιού για την υπόλοιπη ζωή του. Η δασκάλα ζήτησε από το παιδάκι να βγάλει το μπλοκ ζωγραφικής του και τους μαρκαδόρους του και να ζωγραφίσει μια εικόνα με ένα μόνο χρώμα. Όταν τελείωσε τον ρώτησε αν του άρεσε η ζωγραφιά του. Χωρίς δισταγμό απάντησε όχι γιατί ήθελε να βάλει περισσότερα χρώματα. Η δασκάλα τού εξήγησε ότι αυτό ακριβώς ήθελε και η φύση, να δημιουργήσει πολλά και διάφορα είδη με αλλιώς χρώματα. Του θύμισε τα λουλούδια με τα διαφορετικά σχήματα, χρώματα και αρώματα που παρ' όλα αυτά είναι ίδια και τα αποκαλούμε όλα λουλούδια. Μίλησαν και για τους ανθρώπους που είναι ανάλογοι με τους μαρκαδόρους του, όλοι φτιαγμένοι από το ίδιο υλικό αλλά με άλλο χρώμα. Η απάντηση του φάνηκε ικανοποιητική γιατί δεν επέμεινε αλλά έτρεξε πίσω στις περιπέτειες και ασχολίες του πεντάχρονου κόσμου του.

Γονείς ή δάσκαλοι και παιδιά μπορούν να ξεκινήσουν τη συζήτηση για τις προκαταλήψεις, τον ρατσισμό και τον πολιτισμικό πλουραλισμό με τις παρακάτω ερωτήσεις: Τι σημαίνει πολιτισμικός πλουραλισμός; Γιατί είναι σημαντικός; Θέλεις να μάθεις παραπάνω πράγματα για άλλους ανθρώπους; Ποιους; Πώς μπορείς να το κάνεις; Τι σημαίνει «κοινωνική ομάδα», τι σημαίνει «κοινωνία» και ποιες άλλες λέξεις και έννοιες συνδέουμε μαζί τους; Τι σου αρέσει και τι όχι στη δική σου κοινωνική ομάδα; Πώς θα μπορούσαν οι άνθρωποι στη δική σου κοινωνική ομάδα ή χώρα να ζουν μαζί αρμονικά;

ΛΙΖΑ ΒΑΡΒΟΓΛΗ, ΤΟ ΒΗΜΑ, 01-04-2001

ΜΕΡΟΣ Β' ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε από ένα συνώνυμο για τις υπογραμμισμένες λέξεις:

αντλούν		
διαμορφώσει		

2. Να γράψετε από ένα αντώνυμο για τις λέξεις:

παραδόξως		
διαφορετικός		

3. Να βρείτε την ετυμολογία των λέξεων:

φιλοξενία		
εμφυτεύονται		
προκαταλήψεις		
δύσπιστοι		
αχρωματοψία		
ψυχολογικό		